

UDC 330:657.1.04.13.:636.5/.7

ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ: СПЕЦІАЛЬНИЙ РЕЖИМ ЧИ ЄДИНИЙ ПОДАТОК

© 2019

Заболотний Вячеслав Сергійович, кандидат економічних наук, доцент
Понедільчук Тетяна Василівна, кандидат економічних наук, доцент
Білоцерківський національний аграрний університет
(09111, Україна, Біла Церква, вул. Соборна 8/1, e-mail: komar.tv@ukr.net)
Холодна Ольга Віталіївна, кандидат економічних наук, доцент
Уманський державний педагогічний університет
(20300, Україна, Умань, вул. Садова, 2а, e-mail: kholodna.ua@gmail.com)

Анотація. В даній статті проведено порівняльний аналіз існуючої в Україні системи оподаткування сільськогосподарських підприємств та спеціального режиму оподаткування ПДВ, що діяв до 2017 року. Дано аналітичну оцінку переваг та недоліків кожного з перерахованих методів оподаткування, досліджено існуючий в Україні механізм державної підтримки підприємств-виробників сільськогосподарської продукції в умовах членства у Світовій організації торгівлі, виявлено вплив спеціального режиму оподаткування ПДВ на формування конкурентоспроможності українських виробників сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: ПДВ, оподаткування сільськогосподарських підприємств, спеціальний режим оподаткування, «жовта скринька», державна підтримка

TAXATION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN UKRAINE: SPECIAL MODE OR UNIFORM TAX

© 2019

Zabolotnyi Viacheslav Serhiiiovych, Candidate of Economic
Sciences, Associate Professor
Ponedilchuk Tetiana Vasylivna, Candidate of Economic
Sciences, Associate Professor
Bila Tserkva National Agrarian University
(09111, Ukraine, Bila Tserkva, Soborna str. 8/1, e-mail: komar.tv@ukr.net)
Kholodna Olga Vitaliivna, Candidate of Economic
Sciences, Associate Professor
Uman State Pedagogical University
(20300, Ukraine, Uman, Sadova str. 2a, e-mail: kholodna.ua@gmail.com)

Abstract. In this paper, a comparative analysis of the existing system of taxation of agricultural enterprises in Ukraine and the special VAT regime that existed until 2017 has been conducted. The analytical estimation of the advantages and disadvantages of each of the above mentioned methods of taxation is given, the existing mechanism of state support of agricultural producers in Ukraine under the conditions of membership in the World Trade Organization is investigated, the impact of the special VAT regime on the formation of the competitiveness of Ukrainian agricultural producers has been identified.

Keywords: VAT, taxation of agricultural enterprises, special tax regime, “yellow box”, state support

В умовах переходу до ринкової економіки основним чинником оцінки успіху підприємства стає рівень ефективності виробництва, що обумовлено, в першу чергу, мірою задоволення суспільних потреб за найменших витрат. За таких умов якість продукції стає головним фактором її конкурентоспроможності. На сучасному етапі розвитку економіки України виробництво продукції сільськогосподарської продукції є одним із найважливіших секторів сільського господарства України. В свою чергу ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств значною мірою залежить від діючої системи оподаткування, особливо з врахуванням обмежень прямої державної підтримки в умовах СОТ.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Із вступом України до СОТ можливості державної підтримки підприємств та галузей народного господарства суттєво знизились, а іноземні товаровиробники отримали рівноправні з вітчизняними можливості завоювання українського ринку.

Лібералізація валютного регулювання впливає на інвестиційні процеси. Одним з негативних наслідків таких процесів може стати витік капіталів, що може викликати відносний дефіцит та здорожчання іноземної валюти. З іншого боку, як показують результати досліджень [1], приток іноземного капіталу дещо послабив позиції вітчизняних підприємств-виробників продукції птахівництва на внутрішньому ринку.

За таких умов держава повинна вживати всіх можливих заходів по підтримці сталого розвитку українського сільського господарства в умовах глобалізації. Одним з найбільш ефективних таких заходів є пільговий режим оподаткування сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких розглядалися аспекти цієї проблеми і на яких обґрунтовується автор; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Значний внесок у розвиток теорії оподаткування сільськогосподарських підприємств зробили відомі науковці, такі як: А.Г. Бабенко, Ф.Ф. Бутинець, М.Д. Ганаба, М.Я. Дем'яненко, О.Д. Гудзинський, Н.С. Золотарьова, Г.Г. Кірейцев, О.Ф. Кирилюк, І.М. Ліфіц, Р.А. Фатхутдинов, В.К. Савчук, С.І. Юрій та багато інших вчених-економістів. Однак, в їх працях не в повному обсязі обґрунтовано ефективність використання жодного з наявних методів оподаткування сільськогосподарських підприємств.

Постановка завдання. Проаналізувати існуючий в Україні механізм оподаткування сільськогосподарських підприємств. Дати характеристику діючого до 2017 року спеціального режиму оподаткування сільськогосподарських підприємств податком на додану вартість, порівняти між собою ці два методи оподаткування і визначити оптимальний, розробити пропозиції щодо підвищення ефективності підсистеми оподаткування сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Останніми роками спостерігалась чітка тенденція до зростання обсягів реалізації сільськогосподарської продукції українського виробництва на європейських ринках. Із вступом України до СОТ, вітчизняні виробники значно розширили свої можливості по виходу на європейські ринки, в цілому, та досліджуваної продукції, зокрема. При цьому Європейський Союз є досить великим ринком для експорту сільськогосподарської продукції. Перед українськими підприємствами відкриті широкі перспективи для експорту продукції, що досліджується.

Українські підприємства все більш активно завойовують даний ринок, постійно зростає кількість вітчизняних підприємств-експортерів агропродовольчої продукції.

Зазначимо, що в Україні простежується значний вплив держави на внутрішній ринок сільськогосподарської продукції, як то обмеження торгової націнки на останню, тощо. Крім того, згідно існуючого законодавства, держава повинна контролювати оптові ціни на окремі види сільськогосподарської продукції. Наявні технічні торговельні бар'єри створюють перепони для імпорту досліджуваної продукції на територію України.

Деякі заходи держави, зокрема, державні імпортні закупівлі, квотування імпорту та експорту продукції, надбавки до митних тарифів та інші значно впливають на ринок досліджуваної продукції.

За таких умов Україні необхідно повною мірою використовувати всі переваги від членства у СОТ. З цією метою необхідно максимально спростити процедуру сертифікації якості продукції[2].

Однак членство України в СОТ має як переваги, так і недоліки. Тобто членство в цій організації є важливим іспитом для птахівничої галузі України. Нижче наведено основні причини цього:

1. На сьогодні немає чіткого аналізу соціально-економічних наслідків членства України в СОТ.

2. Неадаптованість вітчизняних стандартів та інших нормативно-технологічних документів з виробництва сільськогосподарської продукції світовим, що обмежує можливості експорту української.

3. Необхідність зниження державної підтримки виробництва продукції, що досліджується згідно з вимогами «жовтої скриньки», що знижує конкурентоспроможність останньої.

4. Зниження митних тарифів на імпорт призведе до його зростання.

5. Зростання імпорту продукції призведе до збільшення конкуренції на українському ринку сільськогосподарської продукції.

Виходячи з вищезазначеного органи державної влади в Україні змушені розробляти такі заходи підтримки вітчизняного птахівництва, які не суперечать правилам СОТ. До них належать – прямі державні дотації (в межах допустимих згідно з міжнародними правилами), надання вітчизняним виробникам пільгових кредитів на закупівлю нового обладнання, нових, більш продуктивних кросів птиці та на впровадження інноваційних технологій.

За таких умов оподаткування українських сільськогосподарських товаровиробників має важливе значення для формування ефективності їх господарської діяльності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Відповідно до чинної редакції Податкового кодексу України сільськогосподарські товаровиробники можуть реєструватися платниками Єдиного податку IV групи, об'єктом оподаткування для таких підприємств буде площа сільськогосподарських угідь або земель водного фонду, що перебувають у власності або в користуванні такого товаровиробника.

Базою оподаткування єдиним податком IV групи для сільськогосподарських товаровиробників є нормативна грошова оцінка землі з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного станом на 1 січня базового податкового (звітного) року.

Сільськогосподарський товаровиробники можуть зареєструватися як платники єдиного податку IV групи при виконанні наступних умов:

- мати в наявності земельні ділянки відповідного призначення;

- частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік не повинна бути меншою 75%.

З 1 січня 2018 року ставки єдиного податку для єдинників IV групи збільшені більш ніж на 15% і ста-

новлять (у відсотках від бази оподаткування):

- для ріллі, сіножатей і пасовищ (крім ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах і на поліських територіях, а також сільгоспугідь, які знаходяться в умовах закритого ґрунту) – 0,95;

- для ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, – 0,57;

- для багаторічних насаджень (крім багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях) – 0,57;

- для багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, – 0,19 (було 0,16);

- для сільгоспугідь, які знаходяться в умовах закритого ґрунту, – 6,33.

Сільськогосподарські підприємства-платники єдиного податку IV групи не сплачують такі податки:

податок на прибуток підприємств;

- податок на доходи фізичних осіб у частині доходів (об'єкта оподаткування), що отримані в результаті господарської діяльності платника єдиного податку I–III груп (фізичної особи) та оподатковані згідно з ПКУ;

- податок на додану вартість (далі – ПДВ) з операцій з постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України, крім ПДВ, що сплачується фізичними та юридичними особами, які обрали ставку єдиного податку, визначену пп. 1 п. 293.3 ст. 293 ПКУ, а також що сплачується платниками єдиного податку IV групи;

- податок на майно (у частині земельного податку), крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються платниками єдиного податку I–III груп для провадження господарської діяльності та єдинниками IV групи для ведення сільськогосподарського товаровиробництва;

- рентну плату за спеціальне використання води єдинниками IV групи.

Отже таким чином ми бачимо, що на сьогодні держава шляхом запровадження пільгового оподаткування в певній мірі здійснює підтримку сільськогосподарських товаровиробників.

Однак ще до 01.01.2017р. в Україні діяв досить ефективний метод державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, а саме спеціальний режим оподаткування сільськогосподарських підприємств податком на додану вартість та надання останнім різних податкових пільг.

В Україні дія такого спеціального режиму регламентувала ст.209 розділу V Податкового кодексу України [4] та Постанова Кабінету міністрів України №246 від 2.03.2011р.

Згідно з наведеними нормативно-правовими актами виробники продукції птахівництва віднесені до сільськогосподарських підприємств, тобто дія даного спеціального режиму оподаткування діє і на них (пункт 209.17.7 статті 209, розділу V Податкового кодексу) [4].

Відповідно до цих документів сільськогосподарські підприємства, за результатами звітних податкових періодів складали і подавали до органів Державної фіскальної служби України за місцем реєстрації звітну Податкову декларацію з податку на додану вартість. Нараховані суми податкових зобов'язань з ПДВ за результатами періоду такі підприємства не перераховували до державного бюджету а акумулювали на спеціальних рахунках, відкритих або в установах банку, або в органах державного казначейства. Ці кошти могли використовуватись на розвиток підприємства, тобто таким чином держава надавала сільськогосподарським товаровиробникам непрямі державні дотації. Для більш конкретного уявлення про обсяги такої підтримки розглянемо розміри державних прямих державних дотацій, а також підтримки через спеціальний режим оподаткування сільськогосподарських підприємств ПДВ на прикладі окремих підприємств галузі птахівництва.

Нижче наведено динаміку надходження державних дотацій виробникам продукції птахівництва за регіонами України (табл.1) та на окремі підприємства (табл. 2) за період 2013 по 2016рр

Таблиця 1 - Суми державних дотацій, нарахованих виробникам м'яса птиці за регіонами нашої держави з 2013-2016рр, тис. грн.

Регіон	2013	2014	2015	2016
Україна	47742,3	57362,2	79373,7	2089,5
Вінницька				
Волинська	10969,5	15374,9	23656,3	
Дніпропетровська		767,9		776,9
Донецька*	613,5	6582,3	13868,3	
Житомирська				
Закарпатська				
Запорізька	1702,9	1307,3	2826,4	144,8
Івано-Франківська	9,7	35,9	47,0	57,8
Кіровоградська				226,6
Луганська*				
Львівська	2968,9	3825,8	4248,8	590,5
Миколаївська				
Одеська				
Полтавська				
Рівненська	2056,6	2331,4	817,5	
Сумська				
Тернопільська	2,1	298,2	905,1	37,8
Харківська				
Херсонська				
Хмельницька	2,7	3,8		
Черкаська	20390,8	22175,7	26771,4	66,0
Чернівецька	2120,2	2522,8	3811,8	168,9
Чернігівська	1205,4	2136,2	2421,1	20,2

*без врахування тимчасово окупованих територій
 Джерело: дані Держкомстату.

З даної таблиці ми бачимо що, розмір виплачених прямих дотацій переробним підприємствам за досліджуваний період суттєво знизився. Це зумовлено як і вимогами СОТ про обмеження державної підтримки, так і складною соціально-економічною ситуацією в Україні через активні військові дії на сході країни та окупацію Автономної республіки Крим, а також рядом інших об'єктивних причин. За таких умов пошук альтернативних шляхів державної підтримки набуває великого соціально-економічного значення.

Проаналізувавши вплив застосування спеціального режиму оподаткування ПДВ ми бачимо, що даний механізм здешевлює вітчизняну продукцію майже на 20%, та дає можливість підприємствам акумулювати додаткову суму котів, які можуть бути використанні на підвищення ефективності виробництва, що в свою чергу, значно посилює конкурентні позиції українських підприємств.

Таблиця 2- Суми державних дотацій за м'ясопродукти птиці, одержаних за рахунок податку на додану вартість за 2006-2010 рр., тис. грн.

Підприємство	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
ТзОВ «Птахокомплекс «Губин»					
Повна собівартість реалізованої продукції	27108,8	45823,1	65443,2	104641,3	124045,0
Нараховано дотацій	5367,5	9073,0	12957,8	20719,0	24560,9
Собівартість зменшена на суму дотацій	21741,3	36750,1	52485,4	83922,3	99484,1
СТОВ "Тарасовецька птахофабрика"					
Повна собівартість реалізованої продукції	2547,8	11223,2	15827,0	26349,0	26814,0
Нараховано дотацій	504,5	2222,2	3133,7	5217,1	5309,2
Собівартість, зменшена на суму дотацій	2043,3	9001,0	12693,3	21131,9	21504,8
ТОВ "Поліський Бройлер"					
Повна собівартість реалізованої продукції		8124,6	7097,4	18132,6	30063,6
Нараховано дотацій	0,0	1608,7	1403,3	3390,3	5932,6
Собівартість, зменшена на суму дотацій	0,0	6515,9	5692,1	14742,3	24111,0
ВАТ "Птахофабрика "Україна"					
Повна собівартість реалізованої продукції	39173,3	62851,6	69840,2	103449,0	125359,2
Нараховано дотацій	7756,3	12444,6	13828,4	20482,9	24821,1
Собівартість, зменшена на суму дотацій	31417,0	50407,0	56011,8	82966,1	100538,1

Джерело: розраховано автором за даними підприємств-виробників продукції, що досліджується.

Таким чином ми бачимо, що спеціальний режим оподаткування птахопереробних підприємств податком на додану вартість є досить ефективним інструментом державної підтримки вітчизняних товаровиробників, дозволяє здешевити продукцію або ж акумулювати кошти для розвитку виробництва.

Висновки дослідження і перспективи подальших

розвідок даного напрямку.

Рівень реального ВВП має визначальне значення для фінансово-економічного розвитку країни. В свою чергу виробництво сільськогосподарської продукції здійснює суттєвий вплив на цей показник. З врахуванням вище викладеного розвиток галузі сільського господарства є дуже важливим для економіки України. В умовах всебічного зростання інтенсивності конкуренції на українському ринку сільськогосподарської продукції все більшого значення набуває підвищення конкурентоспроможності українських товаровиробників.

Узагальнюючи результати проведеного аналізу, можна стверджувати, що відновлення спеціального режиму оподаткування сільськогосподарських товаровиробників ПДВ є досить ефективним методом підвищення конкурентоспроможності досліджуваної продукції.

Слід зазначити, що діючий до 01.01.2017 р. спецрежим потребує певних вдосконалень, а саме: кошти, які акумулюються на спец рахунках материнні мати цільове призначення (вдосконалення матеріально-технічної бази, закупівлю нових, більш ефективних сортів продукції, підвищення ефективності виробництва тощо),

Відновлення спецрежиму ПДВ з врахуванням вищезазначеного дасть можливість значно підвищити ефективність виробництва сільськогосподарської продукції в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дем'яненко С.І. Розвиток ринків інструментів зниження ризику діяльності аграрних підприємств // Удосконалення економічного механізму функціонування аграрних підприємств в умовах невизначеності: Зб. наук. пр. Між нар. наук.-практ. конф. 19-20 травня 2004 р. – К.: КНЕУ, 2014. – С. 13-17.
2. Зabolotnyi В.С. Конкурентоспроможне птахівництво України: аналітична оцінка, прогноз розвитку / В.С. Зabolotnyi, О.Ф. Кирилук. – К.: ЦП «Компринт», 2013. – 197с.
3. Золотарьова Н.С. Методичні аспекти визначення фактичної собівартості продукції інкубаторно-птаховиробничих підприємств / Н. С. Золотарьова // Економіка АПК. – 2016. – №2. – С. 79–85.
4. Податковий кодекс України від 2.12.2018р. № N 2755-VI / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ligazakon.ua
5. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 24 травня 1995 р. № 88 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ligazakon.ua